

Benke László

Hagyaték

Testvértelen pároskésünk,
anyám lassú hörböléseitől
elkopott alumínium kanalunk,
anyám életét, anyám élete
eltűnt idejét, a ragaszkodó
szegénység rekvizitumait
naponta megérintem — s leng

leng és ragyog valami csillogó
ezüstgömb szívdobbanásom
égő tüjére szűrve, s hallom:
nád az idő nádasja hajlong

Bezzeg János

Csak a versekben

nem —
csak a versekben van így
hogy várnak az utak és hajóra szállunk
hiszen még vitorla sincs
s a földön is csak féllábbal állunk

panelmagányomban, s bolyong
a vissza már soha, vissza soha
nem hozható, de áll a topva

itt hagyott tükör falamon, anyám
tükre, a kegyetlenség tükre,
hogy naponta lássam magamat,
lássam: készül a fekete kendő,
s fiamból az árnyék a szót
csak elgurítja, hogy: apa,
ugy-e sokára lesztek öregek?

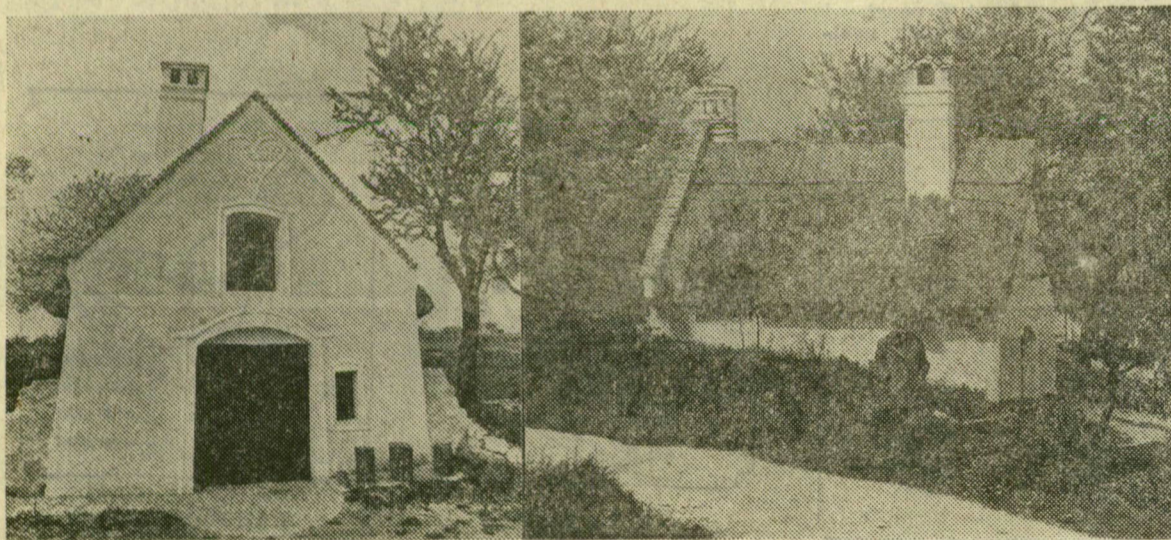
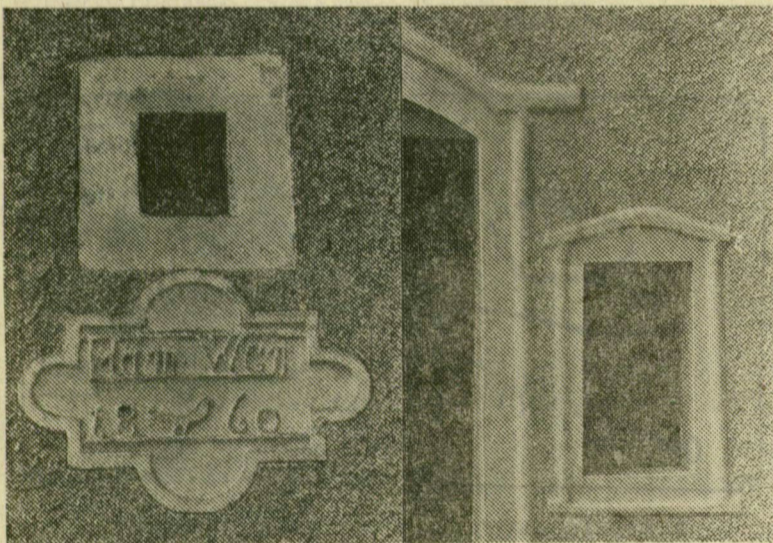
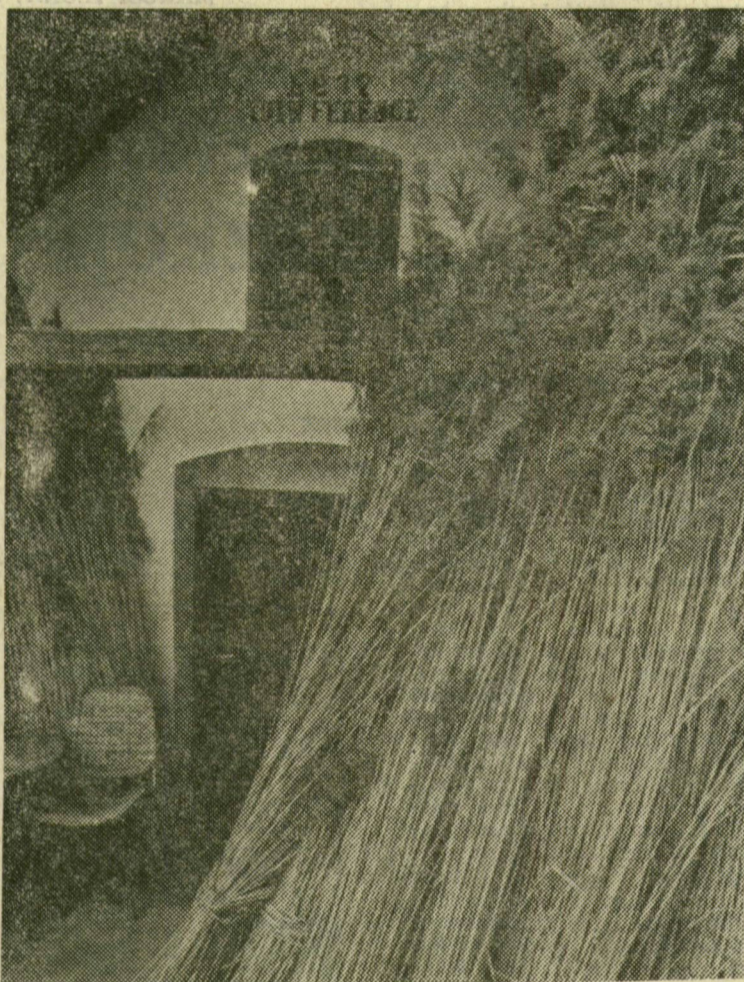
s a túlsó part hát persze az is csak álom
— Eurüdiké se értünk jön el —
csak a papír talán csak az sügja ezt
mint ki dadogni mást se tud

Aszófő

Aszófőt szinte mindenki ismeri, aki már végigtutazott a Balaton északi parján. A Tihanyi-félsziget nyakán fekszik, ugrásnyira Balatonfüredtől. Elsősorban átmenő forgalma nagy, a környező idegenforgalmi központok elszívják az üdülőket, turistákat, pedig érdemes néhány órát eltölteni a községben és környékén. Füred felől, az állomás előtt tábla jelzi legismertebb műemlékét, egy középkori templomromot. A községben áll még néhány régiszép parasztház, de a legérdekesebb látnivalót a rövid sétával elérhető Vörösmáli-szőlők rejtik.

A szelíden hajló dombok mögött, néhány kanyar után megéjtő szépségű házacskák tűnnek fel. Pincék. Az ország egyik legszebb pincésora. Van itt vagy húsz-huszonöt préház-pince az út két oldalán, a legtöbbnek megvan a régi napsugaras ajtaja, mögötte a préház, leghátul a félig földbe süllyesztett pince, homlokzatuk háromszögében az építés éve, esetleg az első tulajdonos neve. Nem csak műemlékek, ma is élnek előttük szinte a Balatonig húzódó szőlők indokollják létezésüket. Jó példái annak a törekvésnek, hogy népi építészetünk legszebb darabjait hogyan lehet mai körülmények között célszerűen felhasználni és fenntartani.

Kép és szöveg: TAKÁCS GÁBOR

A világhírű maláriakutató

Id. Jancsó Miklós halálának
50. évfordulójára

Földünk trópusi és szubtrópusi vidékein még napjainkban is az egyik legveszedelmebb betegségek közé tartozik a malária. Az Egészségügyi Világszervezet évtizedek óta szívós küzdelmet folytat ellene, s a védekezésben munkálkodó több ezer tudós ma is felhasználja azokat a korszakalkotó eredményeket, amelyeket az ötven esztendeje elhunyt világhírű magyar maláriakutató, id. dr. Jancsó Miklós produkált.

Kolozsvárott született 1868. október 14-én. Rendkívüli képességei, a biológia iránti kivételes vonzalma már 12 éves korában megmutatkoztak: rendszeresen elkísérte gyűjtőútjaira a „kincses város” tudós bogarászát, Parádi Kálmánt, aki „a fényes kávéházak asztalai helyett — ahogy Bálint Nagy István írta — inkább a Kis-Szamos lapályos partjait, a Fellegvár körüli mocsarakat kereste föl... hogy egy-egy ritkább szünyogra akadjon”. A kis Jancsó Miklóst, a kolozsvári református kollégium igazgatójának nagy reményű fiát pajtásai hamarosan el is keresztelték „szünyogkirály”-nak. A gyermekkori érdeklődés később sem lanyhult e döngicsélő, embert és állatot egyaránt kintó rovarvilág iránt; éppen a múlt század utolsó évtizedében derítették föl a tudósok (Ronald Ross, Battista Grassi), hogy mennyifeleszedelmes betegségeknek a közvetítői lehetnek, s e szakterületet gazdagította jeles hazánkfi is.

Jancsó Miklós a kolozsvári egyetem orvosi karán 1892-ben szerezte meg orvosdoktori oklevelét. Kezdetül fogva a bakteriológiai kutatások töltötték ki idejét. 1892—93-ban a szemészeti klinikán volt gyakornok, majd Purjesz Miklós belgyógyászati klinikájára került tanársegédnek. Fáradhatatlanul rótta a kolozsvári ingoványokat és gyűjtötte a szünyogokat. Egy faskamrában rendezte be első laboratóriumát. „Nagy fölfedezésekhez — mondotta — nem fényes berendezés, hanem nagy koponya szükséges.”

1895-ben az Erdélyi Múzeum Egylet orvos-természettudományi szakosztályában tartotta első tudományos előadását kutatási eredményeiről. A következő évben megjelent dolgozataiban leírta, hogy a maláriás lázrohamoknak a normálistól eltérő tüneteit egy élősködő faj is okozhatja, mert schizogoniájukban (sokszoros osztódási folyamat, melynek során az ember vörösvérsejtjeit szétessenek) különböző generációk is létezhetnek.

Új könyvek

A Magyar Remekírók legújabb kötete Heltai és Bornemissza Péter válogatott műveit tartalmazza. Kettőjükéről így ír a kötet összeállítója, Nemeskürthy István: „A magyar irodalom e két teremtményének életműve ritka tökéletességgel egészíti ki egymást; ami Heltaiból hiányzik, az olvasót együttgondolkodásra és továbbtöprengésre készítő tanulmány, a dráma, a tanító ének, a világi fogantatású lírai verse — megvan Bornemisszában, ami pedig a semptei prédikátorból hiányzik, a derűs mese, a csattanós elbeszélés, a kedélyeskedő, szórakoztató előadás — föllelhető Heltaiban.” A mai olvasó számára is szórakoztató Heltai, hogy csak a részegségnek és tobzódásnak veszedelmes voltáról való dialógusra hivatkozzunk, vagy a Száz fabula bármelyik mesedarábjára, melyeket nemcsak a helyenként vaskos humor, hanem ízes nyelve is élvezetessé tesz. A kötet tartalmazza Bornemissza Péter csaknem minden jelentős munkáját, illetve azok kiemelkedő részeit. Szophoklész Elektrájának magyar fordítását teljes egészében, s részleteket az Ördögi kísértetekből, prédikációiból. A régi magyar irodalom barátai és kedvelői tartalmas kötetet gazdagodhatnak. Annál kevésbé a szép könyvek kedvelői: az Alföldi Nyomdát a kötet előállításáért nem lehet dicsérni. Sok helyt az egyik oldalról átút a másikra a szövegnyomás, a festékezés meglehetősen szürke, s amit az olvasót a legjobban dühíti, hogy annyira össze vannak ragadva a lapok, hogy a kötet forgatása szinte lehetetlen, s a szétválasztáshoz legtöbb esetben papírvágó kés szükségeltetik.

A századfordulón látogatta meg Robert Koch berlini intézetét, ahol képesítendő tanulóként ismerkedett meg a maláriakutatás legújabb eredményeivel. Az ott szerzett információk, meg saját kutatási sikerei révén született meg „Tanulmány a váltóláz parazitáiról” című könyve, melyet a Magyar Tudományos Akadémia jelentetett meg 1906-ban. A 344. saját kezű rajzzal illusztrált, hatalmas mű részletesen tárgyalja a maláriás megbetegedéseket okozó Plasmodium-fajok természetrajzát. Munkáját Mészáros-díjjal jutalmazták.

1911-ben a kolozsvári egyetem orvosi kara belgyógyászati tanársegédnek professzora lett. Az Orvosképzés című szakfolyóirat hátsólapján tette közzé „A malária kór- és gyógytaná”-t, mely terjedelmét tekintve megfelelt egy kisebb könyvnek is, és a tudomány akkori állásához mérten a legteljesebb, legkorszerűbb ismeretanyagot foglalta magában. Az első világháború alatt kinevezték a Pasteur Intézetben berendezett 500 ágyas hadikórház igazgatójává.

1921-ben a kolozsvári egyetemet Szegedre költöztették, s Jancsó Miklós éjt nappallá téve szervezte meg — a siralmas körülmények ellenére is — klinikáját — a szegedi fémipari iskolában. Kiválóan dolgozott a Tiszaparti városban. Hosszas szenvedés után hunyt el, 1930. július 19-én.

Az utókor emlékezetében ma már elhalványult csendes, zárkózott, meleg szívű alakja. Egész életét a tudománynak szentelte. Világhírű fölfedezéseit is egyre kevesebben emlegetik már, pedig Laverantól és Rosstól — a maláriakutatás két külföldi nagyságától — függetlenül számos olyan fölfedezést tett, amiért az előbbieket megkapták a tudományos világ legnagyobb elismerését: a Nobel-díjat! Elettémének kiemelkedő részét képezi a maláriafertőzöttség létrejötte és a környezeti hőmérsékleti értékek közötti összefüggések kérdésének tisztázása, valamint a külső hőmérséklet és az endogen ciklus időtartama közötti relációk felderítése. E meglátásai ma is helytállóak.

A Jancsó nevet tovább öregbítette fia, ifj. Jancsó Miklós professzor, akadémikus, akit kétszer is kitüntetett államunk a Kossuth-díjjal, s méltó utóda lett világhírű édesapjának.

KÁLMÁN GYULA